

Andreas Meger
Johannes Gutenberg-Universität Mainz

Michał Woźniak
Polska Akademia Nauk

Ruprecht von Waldenfels
University of California, Berkeley

Jak stworzyć korpus równoległy „dla wszystkich”? O pracy nad Polsko-Niemieckim i Niemiecko-Polskim Korpusem Równoległym

How to create a parallel corpus “for all”?
About the building of the Polish-German and German-Polish
Parallel Corpus

Abstract

The article summarizes the *Polish-German and German-Polish Parallel Corpus* currently under development under the auspices of the University of Mainz, Germany. The corpus includes about 1 million tokens in texts in both translation directions and from various genres; at the moment mainly including press and fictional prose. In the future, it is planned to be expanded to other genres, e.g. legal documents and other specialized text types. The text is tagged, lemmatized and automatically sentence and word aligned using standard tools (UPlug, Hunalign). The article focuses on a new interface that was developed on the basis of the existing PARAVoz interface and published as open source. This new query interface aims to be “for all” in the sense that it includes a graphical query builder as well as it allows the user to directly input sophisticated CQP queries, thus providing both ease of use and access to the full possibilities of the CQP query language, a close relative of the query language used with the IPI PAN query interface to the NKJP.

Besides being convenient, the interface has an educational aspect: inexperienced users can observe correct CQP queries being constructed on the fly reflecting the choices in the graphical interface, helping them to learn what is a straightforward, but also rather strict formal and technical query language. The interface thus flattens what is often a rather steep learning curve for users that are not used to such query languages, like many traditionally inclined linguists. The interface is available in German, Polish and English and implemented

using AngularJS, a modern framework that affords smooth interaction and uncomplicated customization and servicing of the interface. Search facilities offer queries by lemma and grammatical tag, as well as the filtering of results on the basis of metadata, including, for example, a choice of the source language and different genres.

The queries generated in this interface are then evaluated by an OpenCorpusWorkbench (CWB) backend, which is modified to output XML. The output is transformed to HTML using client-based XSLT. A difference to earlier versions of the interface is that word alignment is now routinely visualized: the equivalents of the word forms that were found by the query string in the first language are highlighted in the results in the second language. The article gives an in-depth description of the rationale and solutions taken, and concludes with an outlook on future developments.

Słowa kluczowe: korpus równoległy, język polski, język niemiecki, przetwarzanie tekstu, PARAVOZ, przyjazny interfejs

Keywords: parallel corpus, Polish, German, text technology, PARAVOZ, user-friendly interface

1. Wprowadzenie

Sformułowanie „dla wszystkich” okaże się zapewne intrygujące dla niektórych czytelników naszego artykułu. Niemniej taki cel – stworzenie korpusu równoległego „dla wszystkich” – przyświecał i w dalszym ciągu przyświeca jego autorom.

Korpusy równoległe to – jak pokazują von Waldenfels (2006, 2012), Čermák i Rosen (2012) oraz Łaziński (2014) – w porównaniu z korpusami jednojęzycznymi nowa i rzadsza forma korpusów językowych; są one przy tym o wiele mniejsze od korpusów jednojęzycznych. Dla języka polskiego i niemieckiego – jako pary językowej – brak do chwili obecnej korpusu równoległego, zawierającego teksty polskie wraz z ich niemieckimi tłumaczeniami i *vice versa*. Jedynym publicznie dostępnym korpusem równoległym, obejmującym między innymi takie teksty, jest wielojęzyczny korpus równoległy PARASOL (von Waldenfels, Meyer, 2006-2015, zob.: <http://www.parasolcorpus.org/>). Jednakże korpus ten, zawierający obecnie więcej niż 30 mln słów, składa się przede wszystkim z tekstów beletrystycznych, przy czym teksty polskie i niemieckie, a także ich odpowiednie tłumaczenia, stanowią raczej niewielką część całości.

W dobie badań naukowych opierających się na danych korpusowych brak takiego narzędzia (niezbędnego do badań komparatystycznych, przekładowczych czy kulturoznawczych) dla obydwu tak dużych języków sąsiednich, budzi zdziwienie i jest boleśnie odczuwany w codziennej pracy translatorycznej

i dydaktycznej¹. W związku z tym wśród naukowców polskich i niemieckich powstała idea stworzenia równoległego korpusu polsko-niemieckiego i niemiecko-polskiego. Korpus ten powinien być przeznaczony „dla wszystkich”, przy czym nie chodzi tu wyłącznie o swobodny dostęp przez Internet, ale także o przystępność, prosty interfejs i łatwość użycia. Obecnie przeprowadzenie wyszukiwań w większości korpusów jedno-, dwu- i wielojęzycznych wymaga nie tylko znajomości gramatyki, lecz także umiejętności stosowania odpowiedniej (dość skomplikowanej) składni zapytania (por. niżej wyszukanie CQP), co stanowiło i stanowi barierę odstraszającą od używania korpusów przez niefachowców (np. studentów, tłumaczy itd.)². Stworzenie prostego w użyciu interfejsu oraz małego korpusu próbnego (pilotażowego) umożliwił Fundusz Promocji Badań (niem. *Inneruniversitäre Forschungsförderung*) Uniwersytetu im. Jana Gutenberga w Moguncji (Niemcy), który w latach 2014-15 prace te finansował³. Korpus oraz interfejs są w chwili obecnej dostępne przez następującą stronę: <http://www.fb06.uni-mainz.de/polnisch/331.php>.

2. Struktura i forma anotacji Polsko-Niemieckiego i Niemiecko-Polskiego Korpusu Równoległego

Utworzony na przełomie 2014/15 roku pilotażowy korpus próbny zawiera teksty polskie i niemieckie oraz ich tłumaczenia (ok. 1 mln słów tekstowych – po 500 tys. w części polsko-niemieckiej i niemiecko-polskiej, stan z lutego 2016 r.). Znajdują się w nim teksty z literatury polskiej i niemieckiej XIX i XX w. oraz z prasy XXI w. (kilka numerów polsko-niemieckiego czasopisma DIALOG). Korpus ten jest załącznikiem planowanego „dużego” korpusu równoległego dla obu języków (ok. 10 mln słów), składającego się przede wszystkim z pochodzących z ostatnich 250 lat tekstów z literatury pięknej, literatury faktu oraz z prasy. Tak duży przekrój czasowy pozwoli także na przeprowadzenie badań

1 Brak takiego instrumentu badawczego, służącego jako solidna korpusowa baza nie tylko do prac licencjackich czy magisterskich, lecz także jako pomoc w dydaktycznych zajęciach translatorycznych (tj. w zajęciach z tłumaczenia tekstów specjalistycznych i niespecialistycznych na oba języki) potwierdza współautor artykułu zajmujący się uniwersytecką dydaktyką translatoryczną języków polskiego i niemieckiego na Wydziale Translatologii, Lingwistyki i Kulturoznawstwa w Germersheim (Uniwersytet w Moguncji).

2 Pierwszy krok w kierunku zlikwidowania tej przeszkody podjęli autorzy Polsko-Rosyjskiego i Rosyjsko-Polskiego Korpusu Równoległego, który powstał w latach 2010-12 na Uniwersytecie Warszawskim pod kierownictwem Marka Łazińskiego (zob.: <http://pol-ros.polon.uw.edu.pl/index.php?id=01&lang=pl>). Nieco upraszczając, struktura interfejsu tego korpusu umożliwia wykonanie zapytania po prostu poprzez wpisanie szukanej formy wyrazowej lub jej sekwencji, albo – w wyszukiwaniu morfologicznym – wybór odpowiednich części mowy czy kategorii gramatycznych za pomocą rozwijanej listy, co bardzo ułatwia korzystanie z tego korpusu przez niefachowców (Łaziński, 2014: 203).

3 Nad stworzeniem interfejsu i pilotażowego korpusu próbnego pracowali Andreas Meger (Uniwersytet w Moguncji), Ruprecht von Waldenfels (IJP PAN), przy aspektach technicznych – Michał Woźniak (koncepcja i oprogramowanie interfejsu) oraz Dorota Sieroń (obrobka tekstów) (oboje IJP PAN).

diachronicznych. Ponadto zaplanowany jest specjalistyczny podkorpus tekstów prawniczych (ok. 2 mln słów dla obu języków). Stworzenie „dużego” korpusu jest bilateralnym projektem Uniwersytetu im. Jana Gutenberga w Moguncji i Uniwersytetu Warszawskiego. Prace mają rozpocząć się w 2016/17 r. i być kierowane ze strony polskiej przez Marka Łazińskiego, a ze strony niemieckiej przez Andreasa Megera.

Korpus pilotażowy (jak i zaplanowany „duży” korpus) jest wyrównany na poziomie zdań (*sentence alignment*) oraz anotowany morfosyntaktycznie za pomocą tagsetów dla języka polskiego (zgodnego z NKJP, zob.: <http://nkjp.pl/poliqarp/help/ense2.html>) i niemieckiego (zgodnego z STTS, tj. tagsetem Uniwersytetów w Stuttgarcie i Tybindze, zob.: <http://www.cis.uni-muenchen.de/~schmid/tools/TreeTagger/>). Poza tym został on wyrównany na poziomie słów (*word alignment*) – patrz też niżej: *word alignment*. Termin „wyrównanie” oznacza tu, że dla każdego segmentu (zdania lub wyrazu) w tekście wyjściowym korpus dysponuje informacją na temat jego odpowiednika w tekście docelowym.

Jeśli chodzi o techniczne aspekty interfejsu polsko-niemieckiego korpusu równoległego, to bazuje on na pakiecie PARAVOZ stworzonym w latach 2006-2014 przez Meyera, von Waldenfelsa i Zemana (zob.: <https://bitbucket.org/rvwfels/paravoz>) dla wielojęzycznego korpusu PARASOL (zob.: www.parasolcorpus.org). PARAVOZ jest pakietem pozwalającym na stworzenie własnego korpusu równoległego w postaci serwisu internetowego. Składa się z trzech niezależnych modułów: bazy danych i oprogramowania służącego do komunikacji z nią, interfejsu graficznego i modułu prezentującego wyniki. Pierwszy moduł, będący „silnikiem” korpusu oparty jest na CWB (Corpus Workbench – zob.: <http://cwb.sourceforge.net/>) – zestawie narzędzi do tworzenia i odpytywania bazy danych zaprojektowanej z myślą o dużych korpusach tekstowych. Korpusową bazę danych można przeszukiwać za pomocą komend w języku zapytań CQP. Wyniki zapytania przedstawiane są w wygodnym formacie XML. Standard CWB pozwala na definiowanie własnych atrybutów charakteryzujących wyrazy, co wykorzystane zostało przy wyrównywaniu korpusu na poziomie wyrazów (*word alignment*) – każdy wyraz posiada atrybut zawierający jego tłumaczenie (lub tłumaczenia) w innym języku. Interfejs graficzny, dostępny za pomocą przeglądarki internetowej stworzony został w oparciu o współczesne technologie sieciowe (m.in. AngularJS). Moduł prezentujący wyniki działa na bazie języka XSLT, który umożliwia przekształcenia i modyfikacje dokumentów w formacie XML. Komunikację między modułami zapewniają skrypty PHP – por. rysunek 1.

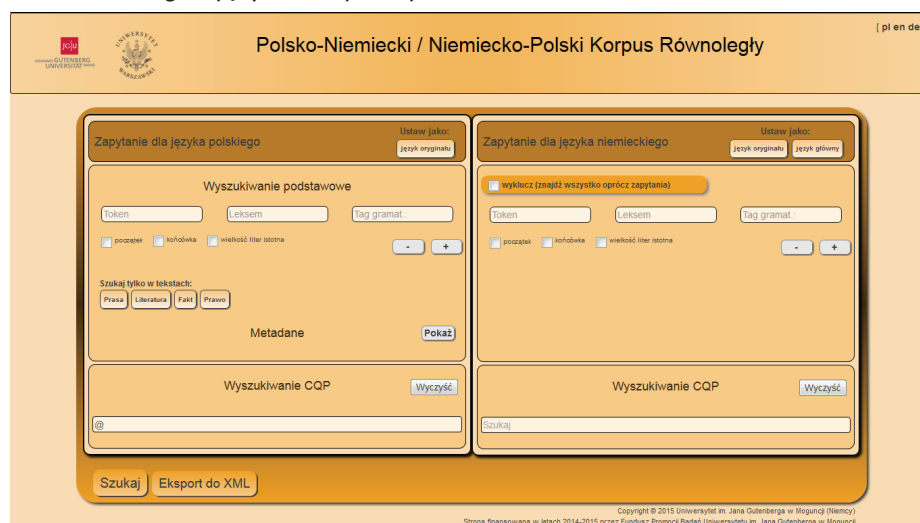
Niżej przedstawiamy najważniejsze możliwości wykorzystania naszego korpusu oraz funkcje jego interfejsu.

Rysunek 1. PARAVOZ – schemat działania

3. Interfejs Polsko-Niemieckiego i Niemiecko-Polskiego Korpusu Równoległego i jego możliwości

Jak już wspominaliśmy, jednym z głównych założeń Polsko-Niemieckiego i Niemiecko-Polskiego Korpusu Równoległego jest prostota jego użycia, co w dużym stopniu zależy od odpowiedniego interfejsu. Drugim aspektem jest jak największa „elastyczność” interfejsu, umożliwiającą kombinację różnych form zapytania dla każdego z języków w jednej kwerendzie.

Rysunek 2. Interfejs Polsko-Niemieckiego i Niemiecko-Polskiego Korpusu Równoległego

Interfejs korpusu stworzony został w trzech wersjach językowych (polskiej, niemieckiej i angielskiej). Składa się z dwóch głównych okien na zapytanie dla języka polskiego i niemieckiego, w których znajdują się pola umożliwiające wpisywanie prostych lub złożonych zapytań oraz/lub ograniczanie wyników dla obu języków. W obrębie każdego okna znajdują się cztery sekcje pozwalające na (1) ustawienie języków, (2) wyszukiwanie podstawowe, (3) wybór metadanych oraz (4) wyszukiwanie CQP. Na dole interfejsu użytkownik znajdzie dodatkową funkcję, umożliwiającą mu eksport wyników w formie XML – por. rysunek 2.

3.1 Ustawienie języków

W części *Zapytanie dla języka polskiego / niemieckiego* każdy z języków może być ustawiony jako *język główny* i/lub *język oryginału*, tj. język wyjściowy. Pierwsza opcja (*język główny*) ustawia wybrany język w interfejsie oraz w okienku z wynikami po lewej stronie – por. niżej rysunek 10. Dla *języka głównego* można określać metadane – tj. ustawić filtrowanie wyników według którejś z metadanych, a także wybrać te, które powinny być pokazywane w wynikach – por. niżej rysunek 9. Funkcje *język główny* i *język oryginału* mogą być łączone, co oznacza, że język główny niekoniecznie musi być językiem oryginału. Dla badań przekładoznawczych kwestia ustalenia języka wyjściowego i docelowego jest jednak kluczowa, co skłoniło autorów do umieszczenia tej funkcji na tak widocznym miejscu.

3.2 Wyszukiwanie podstawowe

W *Wyszukiwaniu podstawowym* użytkownik ma wybór między trzema opcjami: może swoją kwerendę przeprowadzić za pomocą wpisania (a) tokena, tj. słowa tekstowego, (b) leksemu, tj. szukać wszystkich form danego leksemu, lub (c) tagów gramatycznych w formie skrótów pochodzących z użytych tagsetów. Przy wpisywaniu wybranych możliwości w pierwszych dwóch przypadkach pojawia się lista, zawierająca odpowiednio formy słów i leksemy pasujące do wpisywanego tekstu i występujące w zasobach korpusu – por. rysunki 3a. i 3b. Powyższe możliwości można łączyć, przy czym zapytanie takie zostanie zinterpretowane jako koniunkcja warunków (muszą być spełnione wszystkie warunki określone w poszczególnych polach).

Rysunek 3a. Przykład wyszukiwania podstawowego według tokena

Rysunek 3b. Przykład wyszukiwania podstawowego według leksemu

Funkcje „początek” / „końcówka” w formie przycisku wyboru (checkbox) umożliwiają szukanie quasi-morfologiczne, ponieważ po wpisaniu początku lub końcówki tokena odpowiadających prefiksowi lub sufiksowi otrzymujemy wszystkie słowa mające dany początek lub daną końcówkę. Zapytanie to może być łączone z wpisaniem tagu gramatycznego (zgodnie z odpowiednim formatem) w odpowiednim polu, co uściśla wyniki: uwzględniane są jedynie słowa zaczynające lub kończące się na wpisany ciąg znaków i należące do danej kategorii gramatycznej – por. rysunek 4a. z kwerendą dla końcówki *-łszy* jako jednej z dwóch możliwych morfemów imiesłowu przysłówkowego uprzedniego.⁴

Wpisując końcówkę *-szy* i łącząc ją z tagiem *pant:perf* (dla aspektu dokonanego czasowników)⁵ w rubryce „tag gramatyczny” otrzymujemy wyniki wszystkich znajdujących się w korpusie zdań z imiesłowem przysłówkowym uprzednim, kończących się na morfemy *-łszy* lub *-wszy* – por. rysunek 4b.

4 Kwerendy pokazane na rysunkach 4.-7. przeprowadzone są dla języka polskiego lub niemieckiego jako wyjściowego, tj. języka oryginalu; tym samym – ze względu na czytelność – pokazywane są wyniki wyłącznie ze strony danego języka wyjściowego. Większość zapytań uwidoczniających funkcje naszego korpusu wykonaliśmy – ze względu na język i większość czytelników niniejszego artykułu – dla języka polskiego.

5 Funkcja ta nie jest jeszcze w pełnym stopniu udoskonalona, ponieważ tagi gramatyczne muszą być wpisywane ręcznie według określonego formatu (różnego dla różnych języków). Planujemy dodanie funkcji wyświetlającej użytkownikowi dostępne tagi, umożliwiając mu wybór spośród dostępnych na liście.

Zapytanie dla języka polskiego

Ustaw jako:

Wyszukiwanie podstawowe

początek
 końcówka
 wielkość liter istotna

Szukaj tylko w tekstach:

Metadane

Wyszukiwanie CQP

@[word=".*lszy"%c]::match.chapter_src="pl"

pl

Wszystko to **rzeklszy**, z wnioskami z takiego porównania należy się obchodzić bardzo ostrożnie, bo historia powtarza się tylko w przybliżeniu. [Krzysztof Pomian, Różnorodność europejska, 2011]

To **rzeklszy**, pierwsza moja teza brzmi jak następuje: w sensownej dla nas perspektywie czasowej fala uniformizacji czy unifikacji nie zdoła zatrzeć wszystkich różnic kulturowych, które zastała w swym punkcie wyjścia. [Krzysztof Pomian, Różnorodność europejska, 2011]

Stała tak chwilę, jakby w zadziwieniu, mrugając małymi, szarymi oczkami, po czym znów się ruszyła, do ławki podeszła i kosz, do połowy napełniony piernikami, o nią **opartszy** odetchnęła głęboko raz i drugi. [Maria Konopnicka, Banasiowa, 1890]

Zapatrzyła się przed siebie, **podniósłszy** wysoko brwi siwe, wypelzłe, i chwiała głową na obie strony jakby w wielkim zadumieniu nad porządkiem świata... [Maria Konopnicka, Banasiowa, 1890]

Wtedy zobaczyłam spieszenie, na przelaj przez pastewnik idącego człowieka, który pod krzyżem przydrożnym klęknął, ziemię ucałował i **podniósłszy** obie ręce modlić się zaczął. [Maria Konopnicka, Ksawery, 1890]

Podszedłszy bliżej, zobaczyłam, że jest to Ksawery, już przybrany w swoje letnie "ornaty", jak je nazywał, z torbą przez plecy i z ową zakrzywioną berlicą tuż obok leżącą. [Maria Konopnicka, Ksawery, 1890]

Jeszcze przez te pięć dni ani razu głodu nie miał, z zimna nie drżał... - dodał z cichym, wewnętrznym śmiechem rozradowania i **wspartszy** twarz na dłoni stał tak kwając głową z wielkiego nad dolą swoją dziwu, zapatrzony w runięjące pola z bolesnym swoim uśmiechem. [Maria Konopnicka, Ksawery, 1890]

Podniosła się znowu i zakwitła, **uszedłszy** napadu Longobardów, ale w łonie jej, z bogactw i sił zbytku wyrosły nienawiści braterskie. [Józef Ignacy Kraszewski, Dante. Studja nad Komedją Bozką, 1869]

W 1321 pomiędzy Guidonem da Polenta a republiką Wenecką powstał spór. Dantego użyto do przejeżdżania, ale zaledwie przybywszy do Wenecji, **znalazłszy** rozdrażnionych, którzy go słuchać nie chcieli — powracać musiał nazad łądem, w porze jesienniej, nizinami pełnymi wzywów niezdrowych do Rawenny, zgryziony niepowodzeniem poselstwa swego. [Józef Ignacy Kraszewski, Dante. Studja nad Komedją Bozką, 1869]

Rysunek 4a. Przykład wyszukiwania quasi-morfologicznego i jego wyniki

Zapytanie dla języka polskiego

Ustaw jako:

Wyszukiwanie podstawowe

początek
 końcówka
 wielkość liter istotna

Metadane

Wyszukiwanie CQP

```
@[word=".*szy"%c & tag="pant:perf"]::match.chapter_src="pl"
```

pl

Szczecinianie szybciej mogą być w Lubece i Hamburgu, niż w Gdańsku, lotnisko w Goleniowie musi konkurować o pasażerów z lotniskami Berlina, port może być kontrahentem dla wschodniej Brandenburgii i Berlina, a konkurencja z portem w Rostoku może stać się problemem także politycznie niebagatelnym, **zważywszy** na to, że oba miasta mogą szukać w kontaktach gospodarczych z Berlinem antidotum na swoje kłopoty. [Bogdan Twardochleb, Szczecin – w poszukiwaniu nowej tożsamości, 2010]

Dotacja, opiewającej na łączną kwotę 60 mln euro, wnoszona w równych częściach przez Republikę Federalną i kraje związkowe RFN, będzie przekazana w pięciu ratach rocznych (**począwszy** od 2011 r.). [-, Panorama, 2011]

Szukając spoiwa, które łączy Pańskie książki, myślę, że większość z nich, **począwszy** od pierwszych opowiadań, mówi o niespłaconych rachunkach. [Michał Olszewski, Niespłacone rachunki, 2011]

Zważywszy na odmienności praktyki szkolnej w obu państwach i różnicie programowe ekspertyza ta miała zasadnicze znaczenie. [Krzysztof Ruchniewicz, Dziecko specjalnej troski? Stan prac nad polsko-niemieckim podręcznikiem do historii, 2011]

Nie są to też jedyne legitymizacje historyczne, jakie dziejom tutejszym można przypisać – dodajmy, na przykład szlak misji świętych Cyryla i Metodego, albo najstarsze monarchie, od Karantanii i Rusi Kijowskiej **począwszy**. [Andrzej Mencwel, Europa jako ojczyzna, 2011]

Od dawnej protektorki zachodnich filozofów **począwszy**, a na teraźniejszym zwolenniku wschodnich sztuk walki skończywszy. [Andrzej Mencwel, Europa jako ojczyzna, 2011]

Od dawnej protektorki zachodnich filozofów **począwszy**, a na teraźniejszym zwolenniku wschodnich sztuk walki **skończywszy**. [Andrzej Mencwel, Europa jako ojczyzna, 2011]

Zapatrzyła się przed siebie, **podniósłszy** wysoko brwi siwe, wypełzłe, i chwiała głową na obie strony jakby w wielkim zadumieniu nad porządkiem świata... [Maria Konopnicka, Banasiowa, 1890]

Słuchając Ksawery od płaczu utulił się nie mógł, ręce i nogi jego. mości ucałował, chałat, **przeżegnawszy** się, obłócił z nabożeństwem i rzemieniem się, iż do jegomościnej tuszy daleko mu było, podpasał, po czym wystrugał sobie zakrzywioną u góry berlicę, z kory ją do białości obrał i tak po rżysku za dobytkiem jegomościnym chodził, oczy do nieba podnosząc, a za dobrodzieja się modłąc. [Maria Konopnicka, Ksawery, 1890]

Jegomość wrócił wtedy z odpustu, wesół był, samowar na stół dawać kazał, a **zobaczywszy** Ksawerę, zawołał go do siebie, po ramieniu poklepał, herbaty mu szklanę nalał i pyta: [Maria Konopnicka, Ksawery, 1890]

Ksawery nie śmiał szalika wziąć, aż sam jegomość zawiesił go na nim jak stulę i **rozzewniwszy** się za głowę go objął i do piersi przycisnął, iż to z natury litościw był na wszelakie chuderlactwo w swojej parafii. [Maria Konopnicka, Ksawery, 1890]

Wtedy zobaczyłam spieszenie, na przełaj przez pastewnik idącego człowieka, który pod krzyżem przydrożnym kłęknął, ziemię ucałował i **podniósłszy** obie ręce modlił się zaczął. [Maria Konopnicka, Ksawery, 1890]

Rysunek 4b. Przykład wyszukiwania quasi-morfologicznego łączonego z tagiem gramatycznym oraz jego wyniki

Funkcja ta jest dość ważna także dla zapytań dla języka niemieckiego, gdyż umożliwia wyszukanie np. drugich członów złożeń (*compositum*) – por. rysunek 5. z kwerendą za niemieckimi złozeniami z drugim członem *-angst* (strach).

de

Die Martiniere, von ihrer **Todesangst** befreit, erzählte, wie sich alles begeben. [E. T. A. Hoffmann, Das Fräulein von Scuderi, 1905 [Erstausgabe 1819-1821]]

Jener herzerreißende Jammer, die blutigen Tränen konnten wohl erpreßt sein von der **Todesangst**, nicht den Geliebten bluten zu sehen, nein — selbst zu fallen unter der Hand des Henkers. [E. T. A. Hoffmann, Das Fräulein von Scuderi, 1905 [Erstausgabe 1819-1821]]

In meiner **Todesangst** gewahre ich kaum, daß mich die Marechaussee umringt hat., Schon wieder einer von den Teufeln niedergestreckt — he he — junger Mensch, was machst du da — bist einer von der Bande? — fort mit dir! ' [E. T. A. Hoffmann, Das Fräulein von Scuderi, 1905 [Erstausgabe 1819-1821]]

In der **Todesangst** fiel der Scuderi endlich ein, daß, um nur Aufschub zu erlangen, der Rat eines Rechtsverständigen dienlich sein könne. [E. T. A. Hoffmann, Das Fräulein von Scuderi, 1905 [Erstausgabe 1819-1821]]

Ich erinnere mich der Unruhe, der Tränen, der Dumpfheit des Sinnes, der **Herzensangst**, die ich in dem Loche ausgestanden hatte. — Ich tat keinen Schritt, der nicht merkwürdig war. [Johann Wolfgang von Goethe, Die Leiden des jungen Werther, [Erstausgabe 1774]]

» Meinen Hals möcht ich wetten, da unten hat jemand geschrien in **Todesangst**. « Niemand von uns antwortete ihm, aber ich fühlte, daß etwas wie leise dämmernde Angst uns die Zunge in Fesseln hielt. [Gustav Meyrink, Der Golem, 1916 [Erstausgabe 1913-14]]

So **angst** mir auch war, - ich musste lachen! [Friedrich Nietzsche, Also sprach Zarathustra, 1901 [Erstausgabe 1883-1884]]

Warum sol ich tun, als wären jene Nächte nicht gewesen, da ich aufsaß vor **Todesangst** und mich daran klammerte, daß das Sitzen wenigstens noch etwas Lebendiges sei: daß Tote nicht saßen. [Rainer Maria Rilke, Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge, 1989 [deutsche Erstausgabe: 1910]]

(8 hits.)

Rysunek 5. Przykład wyszukiwania i jego wyniki dla języka niemieckiego

Dodatkowo istnieje możliwość wyszukiwania sekwencji dwóch lub więcej słów oraz złożonych ciągów słów w jednej kwerendzie. Naciśnięcie przycisku „+” dodaje kolejny wiersz zawierający pola wyszukiwania (token, lemat, tagi grammatyczne), które odnoszą się do kolejnego wyrazu. Wszystkie omówione wyżej możliwości wyszukiwania można dowolnie łączyć, co oczywiście prowadzi do różnych wyników – por. przykłady na rysunkach 6a.-6e.:

Rysunek 6a. Kombinacja wyszukiwania leksemu *list* i tokena (słowa) *biskupów*

Ustaw jako:
język oryginalu

Zapytanie dla języka polskiego

Wyszukiwanie podstawowe

początek
 końcówka
 wielkość liter istotna

Tokeny pomiędzy:

początek
 końcówka
 wielkość liter istotna

Metadane

Wyszukiwanie CQP

```
@[ lemma="list"][word="biskup.*"%c]::match.chapter_src="pl"
```

Rysunek 6b. Kombinacja wyszukiwania leksemu *list* i początku tokena (słowa) *biskup-*

pl

Mówię o swoich ówczesnych odczuciach, które o tyle nie były typowe, że moje pierwsze „nocne rozmowy” z Niemcami, również z Zachodu, przeżyłem już w roku 1965, na studiach w Lipsku, w związku z **listem biskupów** i wyborami do Bundestagu, w czasie których Grass głośno wspierał Brandta i domagał się uznania polskiej granicy. [Basil Kerski, Adam Krzemiński, Willy Brandt w Warszawie, 2010]

W latach 60. były to sprawy niemieckie: 650-lecie Grunwaldu w 1960, spór Gomułki z kardynałem Wyszyńskim wokół **listu biskupów** w 1965. [Basil Kerski, Adam Krzemiński, Willy Brandt w Warszawie, 2010]

W grudniu 1970 Brandt pośrednio odpowiedział nie tylko na **list biskupów** z 1965 roku, ale i na plan Rapackiego, który Moskwa popierała niechętnie, bo strefa bezatomowa obejmująca oba państwa niemieckie, Polskę i Czechosłowację osłabiałaby radzieckie wpływy, a wzmacniała współpracę krajów środkowoeuropejskich. [Basil Kerski, Adam Krzemiński, Willy Brandt w Warszawie, 2010]

Z kolei polskiej stronie trudno było zrozumieć, że tak łatwo dawało się w Niemczech ożywić „przedwczorajsze” uprzedzenia i resentymenty. Jakby nie było kilkudziesięciu lat szerokiego dialogu społecznego, przełomowego **listu biskupów** z 1965 roku czy – będącego modelowym doświadczeniem skutecznego kompromisu – polskiego Okrągłego Stołu, który utorał drogę do pokojowej zmiany systemu w całym regionie. [Marek Prawda, Basil Kerski, Polska i Niemcy są szczególnie powołane do tego, aby nie dopuścić do nowych podziałów na kontynencie, 2011]

(4 hits.)

4 hits overall.

Rysunek 6c. Wyniki wyszukiwania podstawowego dla leksemu *list* i tokena *biskupów* / początku tokena *biskup-*

Zapytanie dla języka polskiego

Ustaw jako:
język oryginalu

Wyszukiwanie podstawowe

początek
 końcówka
 wielkość liter istotna

Tokeny pomiędzy:

początek
 końcówka
 wielkość liter istotna

Metadane

Wyszukiwanie CQP

```
@[word="list"%c][ lemma="biskup"]::match.chapter_src="pl"
```

pl

W grudniu 1970 Brandt pośrednio odpowiedział nie tylko na **list biskupów** z 1965 roku, ale i na plan Rapackiego, który Moskwa popierała niechętnie, bo strefa bezatomowa obejmująca oba państwa niemieckie, Polskę i Czechosłowację osłabiałaby radzieckie wpływy, a wzmocniała współpracę krajów środkowoeuropejskich. [Basil Kerski, Adam Krzemiński, Willy Brandt w Warszawie, 2010]

(1 hit.)

1 hits overall.

Rysunek 6d. kombinacja wyszukiwania tokena (słowa) list i leksemu biskup

Zapytanie dla języka polskiego

Ustaw jako:

Wyszukiwanie podstawowe

początek
 końcówka
 wielkość liter istotna

Tokeny pomiędzy:

początek
 końcówka
 wielkość liter istotna

Metadane

Wyszukiwanie CQP

```
@[word="list.*"%c][ lemma="biskup"]::match.chapter_src="pl"
```

pl

Mówię o swoich ówczesnych odczuciach, które o tyle nie były typowe, że moje pierwsze „nocne rozmowy” z Niemcami, również z Zachodu, przeżyłem już w roku 1965, na studiach w Lipsku, w związku z **listem biskupów** i wyborami do Bundestagu, w czasie których Grass głośno wspierał Brandta i domagał się uznania polskiej granicy.

[Basil Kerski, Adam Krzemiński, Willy Brandt w Warszawie, 2010]

W latach 60. były to sprawy niemieckie: 650-lecie Grunwaldu w 1960, spór Gomułki z kardynałem Wyszyńskim wokół **listu biskupów** w 1965. [Basil Kerski, Adam Krzemiński, Willy Brandt w Warszawie, 2010]

W grudniu 1970 Brandt pośrednio odpowiedział nie tylko na **list biskupów** z 1965 roku, ale i na plan Rapackiego, który Moskwa popierała niechętnie, bo strefa bezatomowa obejmująca oba państwa niemieckie, Polskę i Czechosłowację osłabiałaby radzieckie wpływy, a wzmacniała współpracę krajów środkowoeuropejskich. [Basil Kerski, Adam Krzemiński, Willy Brandt w Warszawie, 2010]

Z kolei polskiej stronie trudno było zrozumieć, że tak łatwo dawało się w Niemczech ożywić „przedwczorajsze” uprzedzenia i resentymy. Jakby nie było kilkudziesięciu lat szerokiego dialogu społecznego, przełomowego **listu biskupów** z 1965 roku czy – będącego modelowym doświadczeniem skutecznego kompromisu – polskiego Okrągłego Stołu, który utorał drogę do pokojowej zmiany systemu w całym regionie. [Marek Prawda, Basil Kerski, Polska i Niemcy są szczególnie powołane do tego, aby nie dopuścić do nowych podziałów na kontynencie, 2011]

(4 hits.)

4 hits overall.

Rysunek 6e. kombinacja wyszukiwania początku tokena (słowa) list i leksemu biskup

Ustaw jako:
język oryginalu

Zapytanie dla języka polskiego

Wyszukiwanie podstawowe

początek końcówka wielkość liter istotna
 Tokeny pomiędzy:

początek końcówka wielkość liter istotna
 - +

Metadane

Wyszukiwanie CQP

@[lemma="list"][][{0,5}[lemma="biskup"]::match.chapter_src="pl"

pl

To była także niema odpowiedź na **list polskich biskupów** z 1965 roku. [Basil Kerski, Adam Krzemiński, Willy Brandt w Warszawie, 2010]

Mówię o swoich ówczesnych odczuciach, które o tyle nie były typowe, że moje pierwsze „nocne rozmowy” z Niemcami, również z Zachodu, przeżyłem już w roku 1965, na studiach w Lipsku, w związku z **listem biskupów** i wyborami do Bundestagu, w czasie których Grass głośno wspierał Brandta i domagał się uznania polskiej granicy. [Basil Kerski, Adam Krzemiński, Willy Brandt w Warszawie, 2010]

W latach 60. były to sprawy niemieckie: 650-lecie Grunwaldu w 1960, spór Gomułki z kardynałem Wyszyńskim wokół **listu biskupów** w 1965. [Basil Kerski, Adam Krzemiński, Willy Brandt w Warszawie, 2010]

W grudniu 1970 Brandt pośrednio odpowiedział nie tylko na **list biskupów** z 1965 roku, ale i na plan Rapackiego, który Moskwa popierała niechętnie, bo strefa bezatomowa obejmująca oba państwa niemieckie, Polskę i Czechosłowację osłabiałaby radzieckie wpływy, a wzmacniała współpracę krajów środkowoeuropejskich. [Basil Kerski, Adam Krzemiński, Willy Brandt w Warszawie, 2010]

W **listach do nowo mianowanych polskich biskupów** i neoprezbiterów cytował często słowa biskupa Jerzego Ablewicza: „Według wspaniałej myśli Bożej kapłan to drugi Chrystus, ale pod tym warunkiem, że na wzór Chrystusa stanie się sługą ludzi”. [Robert Żurek, Książki pojednania, 2010]

Z kolei polskiej stronie trudno było zrozumieć, że tak łatwo dawało się w Niemczech ożywić „przedwczorajsze” uprzedzenia i resentymenty. Jakby nie było kilkudziesięciu lat szerokiego dialogu społecznego, przełomowego **listu biskupów** z 1965 roku czy – będącego modelowym doświadczeniem skutecznego kompromisu – polskiego Okrągłego Stołu, który utarował drogę do pokojowej zmiany systemu w całym regionie. [Marek Prawda, Basil Kerski, Polska i Niemcy są szczególnie powołane do tego, aby nie dopuścić do nowych podziałów na kontynencie, 2011]

(6 hits.)

6 hits overall.

Rysunek 7a. wyniki wyszukiwania leksemów *list* i *biskup* przy ustaleniu od 0 do 5 tokenów (słów) między szukanyimi leksemami

Zapytanie dla języka polskiego

Ustaw jako:

Wyszukiwanie podstawowe

początek
 końcówka
 wielkość liter istotna
 Tokeny pomiędzy:

początek
 końcówka
 wielkość liter istotna

Metadane

Wyszukiwanie CQP

```
@[ lemma="list"]{0,10}[ lemma="biskup"]::match.chapter_src="pl"
```

pl

To była także niema odpowiedź na **list polskich biskupów** z 1965 roku. [Basil Kerski, Adam Krzemiński, Willy Brandt w Warszawie, 2010]

Mówię o swoich ówczesnych odczuciach, które o tyle nie były typowe, że moje pierwsze „nocne rozmowy” z Niemcami, również z Zachodu, przeżyłem już w roku 1965, na studiach w Lipsku, w związku z **listem biskupów** i wyborami do Bundestagu, w czasie których Grass głośno wspierał Brandta i domagał się uznania polskiej granicy. [Basil Kerski, Adam Krzemiński, Willy Brandt w Warszawie, 2010]

W latach 60. były to sprawy niemieckie: 650-lecie Grunwaldu w 1960, spór Gomułki z kardynałem Wyszyńskim wokół **listu biskupów** w 1965. [Basil Kerski, Adam Krzemiński, Willy Brandt w Warszawie, 2010]

W grudniu 1970 Brandt pośrednio odpowiedział nie tylko na **list biskupów** z 1965 roku, ale i na plan Rapackiego, który Moskwa popierała niechętnie, bo strefa bezatomowa obejmująca oba państwa niemieckie, Polskę i Czechosłowację osłabiałaby radzieckie wpływy, a wzmacniała współpracę krajów środkowoeuropejskich. [Basil Kerski, Adam Krzemiński, Willy Brandt w Warszawie, 2010]

Wysyłce książek towarzyszyła obfita wymiana **listów**. **W styczniu 1964 roku informował swojego biskupa**, że prowadzi korespondencję „z wszystkimi ordynariuszami i ich sufraganami, z profesorami i docentami i z wieloma duszpasterzami” w Polsce. [Robert Żurek, Książki pojednania, 2010]

W **listach do nowo mianowanych polskich biskupów** i neoprezbiterów cytował często słowa biskupa Jerzego Ablewicza: „Według wspaniałej myśli Bożej kapłan to drugi Chrystus, ale pod tym warunkiem, że na wzór Chrystusa stanie się sługą ludzi”. [Robert Żurek, Książki pojednania, 2010]

Z kolei polskiej stronie trudno było zrozumieć, że tak łatwo dawało się w Niemczech ożywić „przedwczorajsze” uprzedzenia i resentymenty. Jakby nie było kilkudziesięciu lat szerokiego dialogu społecznego, przełomowego **listu biskupów** z 1965 roku czy – będącego modelowym doświadczeniem skutecznego kompromisu – polskiego Okrągłego Stołu, który utarował drogę do pokojowej zmiany systemu w całym regionie. [Marek Prawda, Basil Kerski, Polska i Niemcy są szczególnie powołane do tego, aby nie dopuścić do nowych podziałów na kontynencie, 2011]

Reakcje na **list znanego dominikanina były diametralnie różne**. **Biskupi** kojarzeni z liberalnym skrzydłem episkopatu wypowiadali się o nim pochlebnie. [Robert Żurek, Podzielony Kościół, 2011]

(8 hits.)

8 hits overall.

Rysunek 7b. wyniki wyszukiwania leksemów *list* i *biskup* przy ustaleniu od 0 do 10 tokenów (słów) między szukanymi leksemami

W kwerendzie ustawić można także ilość możliwych tokenów znajdujących się między dwoma słowami, leksemami lub tagami gramatycznymi (domyślnie dystans jest zerowy – poszukiwane wyrazy powinny następować po sobie) – por. rysunki 7a. i 7b. Funkcja ta umożliwi m.in. także wyszukiwanie związków frazeologicznych mających różne formy, jak np. *mieć dobre / niezłe / celne oko*.

Dotychczasowe przykłady pokazywały wyłącznie możliwości szukania po stronie języka głównego. Możliwe jest jednak formułowanie bardziej złożonych kwerend przez dodatkowe wpisanie (części) słów, leksemów lub skrótów tagów (= kategorii gramatycznych) po stronie języka docelowego, gdzie znajdują się te same funkcje i rubryki jak na polu języka głównego z wyjątkiem metadanych. Określenie zapytania w tej sekcji umożliwi wyszukanie np. wszystkich par zdań, w których po stronie polskiej znajduje się słowo *pies*, a po stronie niemieckiej jego ekwiwalent *Hund*. Ważną funkcją jest także możliwość wykluczenia z wyników słów, leksemów, kategorii gramatycznych wpisanych w języku docelowym poprzez zaznaczenie w polu wyboru komendy *wyklucz (znajdź wszystko oprócz zapytania)*. Funkcja ta umożliwi wyszukanie wszystkich par zdań, w których występuje słowo *pies* i którym odpowiadają niemieckie niezawierające słowa *Hund* – por. rysunek 8.

W sekcji *Wyszukiwanie podstawowe* dla języka głównego została umieszczona także funkcja filtrowania gatunków tekstów, które zawarte są w metadanych tekstów korpusu. W metadanych uwzględniono 4 gatunki tekstów: teksty prasowe (*prasa*), teksty literatury pięknej (*literatura*), teksty faktu (*fakt*) oraz teksty prawnicze (*prawo*) – por. np. rysunek 8. Filtrowanie wyników zapytania według gatunków tekstów umożliwi dość wygodne przeprowadzenie kwerend np. w tekstach prawniczych.

3.3 Metadane

Sekcja zawierająca *metadane* jest standardowo ukryta – por. rysunki 2.-8. Po rozwinięciu ukazują się kategorie metadanych zawarte w tekstach znajdujących się w korpusie: autor (*author*), tytuł (*title*), tytuł oryginału (*original title*), tłumacz (*translator*), gatunek tekstu (*type*), rok publikacji (*publication year*), rok tłumaczenia (*translation year*) oraz język oryginału, tj. wyjściowy (*source language*) – por. niżej rysunek 9. Ta część interfejsu ma dwojakie przeznaczenie. Po pierwsze umożliwi ograniczenie wyników do takich, które spełniają odpowiednie kryteria: np. są dziełem konkretnego autora albo opublikowane zostały w odpowiednim roku. Odpowiednie informacje użytkownik może wpisać w pole tekstowe interesującej go kategorii metadanych. Po drugie istnieje możliwość określenia, które z kategorii będą pokazywane w wynikach wyszukiwania – służy temu pole wyboru znajdujące się obok pola tekstowego. Domyślnie

Zapytanie dla języka polskiego

Ustaw jako:
język oryginalny | język główny

Wyszukiwanie podstawowe

pies | Leksem | Tag gramat.: | +

początek końcówka wielkość liter istotna

Szukaj tylko w tekstach:

Prasa | Literatura | Fakt | Prawo

Metadane

Pokaż

Wyszukiwanie CQP

@[word="pies"%c]:match.chapter_src="pl"

Wyczyść

Zapytanie dla języka niemieckiego

Ustaw jako:
język oryginalny | język główny

Wyszukiwanie CQP

wyklucz (znajdź wszystko oprócz zapytania)

Hund | Leksem | Tag gramat.: | +

początek końcówka wielkość liter istotna

Wyszukiwanie CQP

[[word="Hund"%c]

Wyczyść

Rysunek 8. Przykład wyszukiwania łączonego w dwóch językach

Rysunek 9. Przykład wyszukiwania podstawowego według metadanych

pokazywane są kategorie autor, tytuł i rok publikacji. Przykładowo, jeśli użytkownik chce ograniczyć wyniki do dzieł autorstwa Sienkiewicza, powinien w rubryce *author* wpisać *Henryk Sienkiewicz*. Jeżeli chciałby również poznać rok tłumaczenia jego dzieł na język niemiecki, może zaznaczyć pole wyboru w kategorii *translation year*.

3.4 Wyszukiwanie CQP

Dane dotyczące wyszukiwania, które zostały wprowadzone poprzez pola wyszukiwania w sekcji *Wyszukiwanie podstawowe*, metadane lub dostępne przyciski, są „przekładane” na komendę w języku CQP. Komenda ta tworzona jest na bieżąco i odzwierciedla natychmiast wszystkie zmiany w zapytaniu. Jest także widoczna w polu tekstowym w sekcji *Wyszukiwanie CQP* – patrz wyżej rysunki 4.-8. Doświadczony użytkownik, znający składnię CQP może na własną rękę modyfikować znajdujące się tu zapytanie (lub po prostu tworzyć zapytanie wyłącznie za pomocą tego pola), co ułatwia szybkie korekty i daje dostęp do bardziej zaawansowanych funkcji (jak np. ograniczanie liczby wyników).

Istotną zaletą tego pola jest możliwość nauki „przez przykład”. Użytkownik, tworząc zapytanie w sekcji *Wyszukiwanie podstawowe*, ma możliwość obserwacji procesu tworzenia komendy CQP, dzięki czemu przyswajają sobie podstawy języka zapytań i oswajają się z jego składnią.

4. Wyrównanie na poziomie słów (*word alignment*)

Jak już wyżej wspominaliśmy, Polsko-Niemiecki i Niemiecko-Polski Korpus Równoległy wyrównany jest nie tylko na poziomie zdań (*sentence alignment*) lecz także słów (*word alignment*), co pozwala na wyróżnienie kolorem poszukiwanego słowa i jego odpowiednika w języku docelowym w wynikach kwerendy – por. rysunek 10. Aczkolwiek wyniki *word alignment* nie są bezbłędne, funkcja ta została udostępniona w korpusie. Należy ona do stałych ustawień interfejsu i jej aktywizacja jest widoczna jako znak „@” w wyszukiwaniu CQP – por. rysunki wyżej. Funkcję tę można wyłączyć, kasując ręcznie znak „@”.

5. Desiderata, czyli czego (jeszcze) brak...

Fakt, że interfejs i pilotażowy korpus próbny udostępnione zostały w Internecie nie oznacza, że prace nad nimi się zakończyły. Aczkolwiek forma i funkcje interfejsu są w dużym stopniu gotowe, brak jeszcze kilku funkcji. Pożądana byłaby możliwość wyboru formy prezentacji wyników. Oprócz możliwego eksportu wyników w formacie XML brak jeszcze funkcji umożliwiającej prezentację wyników sortowanych chronologicznie lub alfabetycznie (według nazwiska autora) albo według różnych gatunków tekstów zawartych w korpusie.

Jako twórcy interfejsu i pilotażowego Polsko-Niemieckiego i Niemiecko-Polskiego Korpusu Równoległego jesteśmy świadomi faktu, że największa część pracy jeszcze przed nami – najlepsze założenia i pomysły niewiele dają, jeśli korpus nie opiera się na wystarczającej ilości dobrze dobranych tekstów. Jednocześnie wszyscy autorzy korpusów wiedzą, że akwizycja tekstów to jedna z najtrudniejszych części pracy nad korpusem, zwłaszcza jeśli mamy do czynienia z tekstami i ich tłumaczeniami chronionymi prawem autorskim, gdzie każdy tekst musi być „zdobywany podwójnie”. Mamy jednak nadzieję, że opisana idea stworzenia korpusu równoległego przeznaczonego w różnych – wyżej opisanych – aspektach „dla wszystkich” znajdzie więcej zwolenników. Pozytywnym tego sygnałem są prace nad – obecnie jeszcze niedostępnym w Internecie – korpusem polsko-włoskim oraz tworzenie na Wydziale Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego polsko-szwedzkiego i szwedzko-polskiego korpusu równoległego, wzorującego się na tych samych zasadach co korpus polsko-niemiecki.

<p>pl</p> <p>To była także niema odpowiedź na list polskich biskupów z 1965 roku. [Basil Kerski, Adam Kzramiński, Wifly Brandt w Warszawie, 2010]</p> <p>Ich zaangażowanie było jakby tą długo oczekiwaną odwołującą odpowiedzią niemieckich biskupów na list polskiego episkopatu z 1965 roku. [Basil Kerski, Adam Kzramiński, Wifly Brandt w Warszawie, 2010]</p> <p>W grudniu 1970 Brandt pośrednio odpowiedział nie tylko na list biskupów z 1965 roku, ale i na plan Rapackiego, który Moskwa popierała niechętnie, bo strefa bezatomowa obejmująca oba państwa niemieckie, Polskę i Czechosłowację osłabiałaby radzieckie wpływy, a wzmacniała współpracę krajów środkowoeuropejskich. [Basil Kerski, Adam Kzramiński, Wifly Brandt w Warszawie, 2010]</p> <p>Chodzi o list znanego duszpasterza, a w czasach PRL zasłużonego działacza opozycji antykomunistycznej, dominikanina, o. Ludwika Wiśniewskiego do nowego nuncjusza apostołskiego w Polsce, arcybiskupa Celestino Migliore. [Robert Żurek, Podzielony Kościół, 2011]</p> <p>Reakcje na list znanego dominikanina były diametralnie różne. [Robert Żurek, Podzielony Kościół, 2011]</p> <p>Choć, „niektóre sformułowania o. Wiśniewskiego są zbyt dosadne”, to „list porusza problemy faktyczne i istotne, trzeba podjąć dyskusję i refleksję nad jego treścią”, stwierdził emerytowany arcybiskup Gniezna, były prymas Henryk Muszyński („Gazeta Wyborcza”, 22. 12. 2010). [Robert Żurek, Podzielony Kościół, 2011]</p> <p>Natomiast przedstawiciele konserwatywnego skrzydła episkopatu ocenili list bardzo negatywnie. [Robert Żurek, Podzielony Kościół, 2011]</p> <p>List „, który powinien być przedmiotem rzeczowej, dojrzałej, odpowiedzialnej dyskusji” stał się poprzez jego upublicznienie „okazją do kamienowania Kościoła w Polsce”. [Robert Żurek, Podzielony Kościół, 2011]</p> <p>Wiśniewski nie powinien był pozwolić się wykorzystywać przez tych, którzy „będą w Kościele uderzać, by odwrócić uwagę opinii publicznej od własnych grzechów, zaniedbań, wad, kłamstw i krzywd wyrządzonych polskiemu Narodowi w dobie złotejśkiej prywatyzacji, w czasie braku prawdziwych reform, co spowodowało wielki exodus młodych, zdolnych Polaków za chlebem z granic”. „Gazecie Wyborczej” zarzucił biskup, że opublikowała list celowo przed świętami Bożego Narodzenia, by „złżydzić Kościół, by wierni nie korzystali z jego sakramentalnej postugi, zwłaszcza by odwrócić uwagę od pełnej miłości wymowy święt” („Nasz Dziennik”, 16. 12. 2010). [Robert Żurek, Podzielony Kościół, 2011]</p> <p>Liberalna „Gazeta Wyborcza” uznała list Wiśniewskiego za przełomowy. „Tego naprawdę jeszcze nie było, zaden z cieszącymi się autorytetem duchownych nie zdobył się na tak surowy opis kościelnego status quo”, komentowała publicystka „Gazety...”, Katarzyna Wiśniewska. [Robert Żurek, Podzielony Kościół, 2011]</p>	<p>de</p> <p>Es war gleichzeitig eine stumme Antwort auf den Brief der polnischen Bischöfe von 1965.</p> <p>Ihr Einsatz glied der seit Langem erwarteten müdigen Antwort der deutschen Bischöfe auf den Brief des polnischen Episkopats von 1965.</p> <p>Im Dezember 1970 antwortete Brandt indirekt nicht nur auf den Bischofsbrief von 1965, sondern auch auf den Rapacki-Plan, der von Moskau nur ungenügend unterstützt wurde; denn eine atomwaffenfreie Zone, die beide deutsche Staaten, Polen und die Tschechoslowakei umfassen sollte, würde den sowjetischen Einfluss abschwächen und die Zusammenarbeit zwischen den mitteleuropäischen Ländern verstärken.</p> <p>Es handelte sich um das Schreiben des Dominikaners Ludwik Wiśniewski, eines bekannten Geistlichen, der sich in volkspolitischer Zeit in der antikomunistischen Opposition verdient gemacht hatte, an den neuen apostolischen Nuntius in Polen, Erzbischof Celestino Migliore.</p> <p>Die Reaktionen auf den Brief des bekannten Dominikaners waren gespalten.</p> <p>Obwohl „einige Formulierungen von Pater Wiśniewski zu direkt“ seien, berühre der Brief doch „wirkliche und wesentliche Probleme; es ist notwendig, über ihn nachzudenken und zu diskutieren“, stellte der in den Ruhestand getretene Bischof von Gnesen, der frühere Primas Henryk Muszyński fest („Gazeta Wyborcza” vom 22. 12. 2010).</p> <p>Dagegen wurde der Brief vom konservativen Flügel des Episkopats sehr negativ bewertet.</p> <p>Der Brief „der Gegenstand einer sachlichen, reifen, verantwortungsvollen Diskussion sein“ müsse, habe durch seine Veröffentlichung „Gelegenheit gegeben, Steine auf die Kirche in Polen zu werfen“.</p> <p>Wiśniewski hätte nicht zulassen dürfen, von denen benutzt zu werden, die „auf die Kirche loszuschlagen werden, um die öffentliche Aufmerksamkeit von den eigenen Sünden, Versäumnissen, Fehlern, Lügen und dem der polnischen Nation bei der räuberischen Privatisierung angestauten Unrecht abzulenken, in einer Zeit fehlender wirklicher Reformen, was dazu geführt hat, dass viele junge, fähige Polen zum Broterwerb das Land verlassen haben“. Der „Gazeta Wyborcza“ warf der Bischof vor, sie habe den Brief absichtlich vor den Weihnachtstagen veröffentlicht, um „die Kirche zu beschmutzen, damit die Gläubigen nicht von ihrem Sakrament Gebrauch machen, besonders um von der liebevollen Bedeutung des Weihnachtstages abzulenken“ („Nasz Dziennik“ vom 16. 12. 2010).</p> <p>Die liberale „Gazeta Wyborcza“ bezeichnete Wiśniewskis Brief als Durchbruch. „Das hat es wirklich noch nicht gegeben, keiner der einflussreichen Geistlichen hatte sich zuvor dazu bereitgefunden, den Zustand der Kirche so ungeschminkt zu beschreiben“, kommentierte die tW-Redakteurin Katarzyna Wiśniewska.</p>
---	--

Rysunek 10. Przykład zrównoleżenia na poziomie słów

Literatura

- ČERMÁK, František, ROSEN, Aleksandr (2012): The Case of Intercorp, a multilingual parallel corpus. *International Journal of Corpus Linguistics* 13(3), 411–427.
- ŁAZIŃSKI, Marek (2014): Praktyczny przewodnik po korpusach równoległych. Wiadomości wstępne. Korpus ParaSol i Korpus Polsko-rosyjski UW. W: Milena HEBAL-JEZIERSKA (red.): *Praktyczny przewodnik po korpusach języków słowiańskich*, Warszawa: Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, 198–206.
- VON WALDENFELS, Ruprecht (2006): Compiling a parallel corpus of slavic languages. Text strategies, tools and the question of lemmatization in alignment. W: Bernhard BREHMER, Vladislava ŽDANOVA, Rafał ZIMNY (red.): *Beiträge der Europäischen Slavistischen Linguistik (POLYSLAV)* 9. München: Kubon & Sagner, 123–138.
- VON WALDENFELS, Ruprecht (2012): ParaSol: Introduction to a Slavic Parallel Corpus. *Prace Filologiczne* LXIII, 293–301.